

กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษา
การทำตะกร้าหวายลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม
อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

The Knowledge Transmission Process of Local Handicraft:
A Case Study of Pikul-Pattern Rattan Basket Moo1,
Tambon Ban Kratum, Amphoe Sena,
Changwat Phra Nakorn Si Ayutthaya

กันยรัตน์ สอนคง**

Kanyarat Somkong

อนุชัย รามวงษ์กูร***

Anuchai Ramwarungkura

นลินรัตน์ รักกุลศัล****

Nalinrat Rakkusol

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาการทำตะกร้าหวายลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชัย รามวงษ์กูร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา.

** นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ติดต่อได้ที่: k_kaewka@hotmail.com.

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ติดต่อได้ที่: feduacrk@ku.ac.th.

**** อาจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ติดต่อได้ที่: fedunrr@ku.ac.th.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสენา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ หัตถกรรมท้องถิ่นในอดีตเป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนจากพ่อแม่ไปสู่ลูกเพื่อใช้งานในครัวเรือน ปัจจุบันนอกจากการถ่ายทอดในหมู่เครือญาติเพื่อการค้าแล้ว ยังมีการถ่ายทอดความรู้ในสถานศึกษาบางแห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญของหัตถกรรม และอนุรักษ์ตลอดจนสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: หัตถกรรมท้องถิ่น; ตะกร้าหวายลายพิกุล; กระบวนการถ่ายทอดความรู้

Abstract

The objective of this qualitative research is to study the transmission process of a local handicraft: Pikul pattern rattan basket, at Moo 1, Tambon Bankrathum, Sena District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research found that in the past the parents transferred the whole manufacturing process of handicrafts to their descendants for domestic use only. At present, besides being transferred among relatives for the sake of commercial, the manufacturing process of local handicrafts is also taught in some educational institutions to make people realize the importance of local handicrafts and encourage them to preserve and carry on this local wisdom.

Keywords: local handicraft, the knowledge transmission process,

Pikul pattern rattan basket

บทนำ

วัฒนธรรมของไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยที่ทุกคนควรภาคภูมิใจ วัฒนธรรมไทยมีความโดดเด่นและแสดงออกถึงความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจนในแต่ละด้าน โดยเฉพาะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่ถ่ายทอดสืบสานต่อกันมายาวนาน เป็นคุณค่าทางสังคมที่ผู้คนในชุมชนเหล่านั้นรู้สึกถึงความสำคัญของภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่ในชุมชนของตนเอง วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนในชุมชนสามัคคีปรองดองกันในการดูแลรักษา อนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนของตนให้ยั่งยืนสืบต่อไป ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันที่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายพื้นที่ ซึ่งบางพื้นที่ก็ยังคงดูแลรักษาภูมิปัญญาของตนให้คงอยู่ได้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน หากแต่ยังมีหลายพื้นที่ที่หลายชุมชนที่ไม่สามารถปกป้องดูแลรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั้งเดิมของตนเอาไว้ได้ ส่งผลให้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ดั้งเดิมและมีคุณค่าในอดีตต้องสูญหายไปจากสังคม (ประเวศ วะสี, 2548: 20-23)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดการสั่งสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของชาวบ้านที่เกิดจากทักษะและประสบการณ์ของตนเองหรือเรียนรู้จากผู้ใหญ่ และนำความรู้นั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิต และถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่างๆ อาศัยความเชื่อตามขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งยังเคารพในสติปัญญาของบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบต่อกันมา ดังที่สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคม และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมจึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่เพื่อฟื้นฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟื้นฟู นักประยุกต์และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า“ปราชญ์ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”

หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บรรพบุรุษในอดีต ได้ถ่ายทอดเรื่องราวอันทรงคุณค่าเป็นอย่างมากต่อชุมชนแฉ่งไปด้วยข้อคิดและทัศนคติที่ดีส่งผลให้คนในท้องถิ่นเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ต่อไปในอนาคต จึงสามารถกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น

เครื่องจักสานเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย เครื่องจักสานเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยที่มีมาช้านานซึ่งส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่หามาได้ ในท้องถิ่นของตนเป็นวัตถุดิบในการผลิต เช่น หวาย ไม้ไผ่ ย่านลิเภา เพื่อนำมาผลิตเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันโดยสนองตอบความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอยพื้นฐานในครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญ เครื่องจักสานจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีการสร้างสรรค์และสืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่อดีต นับตั้งแต่การออกแบบลวดลาย รูปทรง โครงสร้าง ตลอดจนการเลือกใช้วัสดุพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้เครื่องจักสานพื้นบ้านของไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ถือได้ว่าเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมที่มีคุณค่าในตัวเองเพราะใช้วัตถุดิบซึ่งมีความงามตามธรรมชาติในด้านคุณค่าทางหัตถกรรม เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นด้วยมือซึ่งต่างจากผลิตภัณฑ์ในโรงงานจึงมีคุณค่าเฉพาะตัวในแต่ละชิ้น

ตะกร้าหวายลายพิกุลถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากใช้กรรมวิธีการผลิตแบบโบราณ โดยใช้ช่างฝีมือพื้นบ้านโดยแท้แต่ใกล้สูญหายไปจากชุมชนเพราะว่าหาผู้สืบทอดได้ยาก เนื่องจากการผลิตแต่ละชิ้นตอนมีความละเอียดอ่อนต้องใช้ทักษะและความชำนาญ แต่ตะกร้าหวายลายพิกุลเป็นหัตถกรรมที่มีความละเอียด มีความประณีต สวยงาม และมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ จึงทำให้ตะกร้า

ห่วยลายพิกุลเป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมาย และยังได้รับการรับรองจากสถาบันต่าง ๆ ตะกร้าห่วยลายพิกุลจัดว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม และการถ่ายทอดความรู้นั้นชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นลักษณะการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัวจากพ่อแม่สู่ลูก ด้วยวิธีการบอกเล่า ทำให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ลองฝึกปฏิบัติตาม โดยไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จากคำให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนทำให้ทราบว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำตะกร้าห่วยลายพิกุลที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมายาวนานกำลังจะสูญหายไปและมีโอกาสขาดผู้สืบทอดความรู้การทำตะกร้าห่วยลายพิกุลในรุ่นต่อไป เนื่องจากคนรุ่นปัจจุบันวัยหนุ่มสาวนิยมการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า จึงเหลือแต่ผู้สูงอายุที่ว่างงานอยู่บ้านยังคงประกอบอาชีพการทำตะกร้าห่วยลายพิกุลอยู่แต่ก็มีจำนวนไม่มาก หากขาดผู้สืบทอดกลุ่มนี้ไปก็อาจทำให้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าห่วยลายพิกุลสูญหายไปจากท้องถิ่นได้

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าห่วยลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่ามีขั้นตอนและวิธีการในการถ่ายทอดอย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าห่วยลายพิกุล สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้และอนุรักษ์หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าห่วยลายพิกุลให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น การทำตะกร้าห่วยลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ติดกรรมท้องถิ่น การทำตะกร้าหวายลายพิกลงไปเป็นแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์สู่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

2. สถานศึกษาอาชีวศึกษา ศูนย์การศึกษาอิสระและการศึกษาตามอัธยาศัย และเทศบาลสามารถนำกระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกลงไปปรับใช้ในการจัดการการศึกษาในระบบ การศึกษาอิสระ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนำไปจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

3. ครูประจำวิชา ครูวิชาชีพระหว่างที่เกี่ยวข้องสามารถนำวิธีการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกลงไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จึงมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. ทัศนกรรมท้องถิ่นใช้กรรมวิธีในการผลิตแบบโบราณโดยช่างฝีมือพื้นบ้านที่ใกล้จะสูญหาย และหาผู้สืบทอดได้ยาก

2. มีการรวมกลุ่มช่างฝีมือพื้นบ้านที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านทัศนกรรมท้องถิ่น

3. ทัศนกรรมท้องถิ่นเป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมายทั่วไป

4. ทัศนกรรมท้องถิ่นที่มีโครงการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจักสาน โดยฝึกสอนให้แก่เยาวชนในท้องถิ่นและผู้สนใจทั่วไป

5. หัตถกรรมท้องถิ่นได้รับการรับรองจากสถาบันต่างๆ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลแบ่งออกได้ ดังนี้

1. บริบทชุมชนตำบลบ้านกระทุ่ม เป็นการศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชน
ประกอบด้วย

1.1 ประวัติความเป็นมาของของชุมชน

1.2 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน เช่น ที่ตั้ง อาณาเขต การคมนาคม

ประชากร

1.3 สาธารณสุข

1.4 การศึกษาของชุมชน

1.5 สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

1.6 ศาสนา

1.7 การเมืองการปกครอง

1.8 อาชีพของคนในชุมชน

1.9 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุล

2.1 วัตถุประสงค์ที่ถ่ายทอด

2.2 ผู้ถ่ายทอดความรู้

2.3 ผู้รับการถ่ายทอดความรู้

2.4 เนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้

2.5 วิธีถ่ายทอดความรู้

2.6 สถานที่ถ่ายทอดความรู้

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดความรู้
และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผู้ถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำตะกร้าหวายลายพิกุลได้

1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนให้เป็นช่างฝีมือพื้นบ้านการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนและชาวบ้านในชุมชน

2. ผู้รับการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 7 คน มีคุณสมบัติดังนี้

2.1 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลจากผู้ถ่ายทอดความรู้

2.2 เป็นผู้ที่สามารถทำตะกร้าหวายลายพิกุลได้

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 5 คน ได้แก่ ครูโรงเรียนวัดหัวเวียง (เขมสฤทธิวิทยาคาร) จำนวน 3 คน ครูกศน.ตำบลบ้านกระทุ่ม จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลหัวเวียง จำนวน 1 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selective) คือ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยกลุ่มผู้ถ่ายทอดการทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 3 คน ผู้รับการถ่ายทอดการทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 7 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการทำตะกร้าหวายลายพิกุล จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต

(Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือเดือนมีนาคม พ.ศ.2556 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2557 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและหาข้อสรุปนำเสนอด้วยการบรรยายตามประเด็นที่ศึกษา

ผลการวิจัย

หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่ม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างเป็นหลัก ลักษณะความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่น มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนในหมู่บ้าน อยู่แบบสังคมเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นสังคมที่มีความสงบสุขมากที่สุดเนื่องจากสังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่ชาวบ้านสามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตต่างๆ ขึ้นได้เอง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ดังนั้นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลจึงถือว่าเป็นงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลบ้านกระทุ่มมาช้านานจนถึงปัจจุบัน โดยการถ่ายทอดความรู้ต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ซึ่งหัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลสามารถตอบสนองความต้องการการใช้สอยได้เป็นอย่างดี เช่น ใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน ใช้ใส่ของสำหรับไปทำบุญที่วัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของชาวบ้านตำบลบ้านกระทุ่มอีกด้วย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีการผลิตงานหัตถกรรมที่มีรูปทรงลวดลายแตกต่างกันออกไป ถึงแม้จะมีลักษณะการใช้งานเหมือนกันก็ตาม

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นมาจากมีแหล่งผลิตและผู้ผลิตที่แตกต่างกัน จึงทำให้การทำตะกร้าหวายแต่ละท้องถิ่นมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งพัฒนามาจากความต้องการในการใช้สอยที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) กระบวนการถ่ายทอดความรู้การ

ทำตะกร้าหวายลายพิกลในอดีต เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ภายในครัวเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานในครัวเรือน และเพื่อประกอบเป็นอาชีพเสริมหลังว่างเว้นจากการทำนา ซึ่งตะกร้าหวายลายพิกลได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น เกิดจากความรู้ที่ได้อบรมฝึกฝนในการจักสานลวดลายพื้นฐาน จนพัฒนามาเป็นตะกร้าหวายลายพิกลที่มีความประณีตและสวยงามจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ลูก สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ คือ บ้าน วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบไม่เป็นทางการ ถ่ายทอดแบบปากต่อปาก โดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ทดลองปฏิบัติตาม เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ เป็นขั้นตอนทั้งหมดในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกล ได้แก่ การจักหวาย การชักหวาย การขึ้นตูด การจักสาน การใส่หูตะกร้า การทาน้ำมันวานิช เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกความสำคัญของตะกร้าหวายลายพิกลซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีคุณค่าต่อชุมชนอย่างมาก 2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกลในปัจจุบัน จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 2.1) กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกลในครอบครัวและเครือญาติ เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัวและเครือญาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลัก ผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ พ่อ แม่ และเครือญาติ ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว และเครือญาติ วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตโดยผู้ถ่ายทอดความรู้จะค่อยๆ ให้ผู้รับการถ่ายทอดความรู้เรียนรู้ไปเรื่อยๆ เริ่มจากใช้ให้คอยหยิบจำอุปกรณ์ส่งให้ขณะจักสาน เป็นต้น เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกล การชักหวาย การจักหวาย การจักสาน การใส่หูตะกร้า และการทาน้ำมันวานิช สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ คือ บ้าน 2.2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกลในสถานศึกษา เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการทำตะกร้าหวายลายพิกล ผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ช่างฝีมือพื้นบ้าน หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รับ

การถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ เยาวชนในท้องถิ่น วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบเป็นทางการ ใช้วิธีการอธิบาย พร้อมทั้งปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และมีหนังสือประกอบ เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วยการอธิบายวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการใช้งานในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพการทำตะกร้าหวายลายพิกุลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ คือ สถานศึกษาในชุมชน

ทั้งนี้จากผลการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น การทำตะกร้าหวายลายพิกุลมีแนวทางการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุล ดังนี้ 1) แนวทางการถ่ายทอดความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนในชุมชน ได้แก่ การจัดฝึกอบรม การบูรณาการการเรียนการสอนหลักสูตรแกนกลางกับอาชีพท้องถิ่น 2) แนวทางการถ่ายทอดความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายพิกุลเพื่อส่งเสริมอาชีพให้แก่บุคคลในชุมชน และบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในการทำตะกร้าหวายลายพิกุล ได้แก่ หลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรท้องถิ่น 3) แนวทางการถ่ายทอดความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายพิกุลเพื่อให้บุคคลภายนอก และนักเรียน นักศึกษาที่สนใจเข้ามาเรียนรู้อาชีพท้องถิ่น โดยการจัดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลของหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นงานหัตถกรรมที่สร้างขึ้นโดยช่างฝีมือพื้นบ้านโดยแท้ที่คงความเป็นหัตถกรรมท้องถิ่นไว้ ไม่ได้ใช้เครื่องจักรเข้ามามีส่วนในขั้นตอนการจักสานทั้งสิ้น ยังคงใช้สองมือในการจักสานแม้จะต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าก็ตาม เนื่องจากความคงทน ความประณีตที่ออกมานั้นมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ไม่เป็นทางการ ไม่ได้มีการกำหนดแบบแผนขั้นตอนการถ่ายทอดไว้ เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตโดยเฉพาะบทบาทของผู้เป็นลูกที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากพ่อแม่ให้เป็นส่วนหนึ่งในการทำตะกร้าหวายลายพิกุล

ตั้งแต่เยาว์วัย โดยการฝึกฝนและฝึกปฏิบัติจากชั้นตอนง่าย ๆ ทีละเล็กทีละน้อย และยากขึ้นไปตามลำดับ จนกระทั่งสั่งสมกลายมาเป็นความชำนาญในที่สุด ซึ่งได้สอดคล้องกับทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ที่กล่าวว่าการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพจะมีเนื้อหาวิชาอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นวิชาปฏิบัติของอาชีพนั้น โดยเฉพาะและไม่มีคุณค่าในทางปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น โดยจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อให้บริการ หรือตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยวิธีการที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด (ธีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542: 2)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลในอดีตเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว คือ สมาชิกในครอบครัวได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ซึ่งผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ พ่อแม่ และผู้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ ลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานภายในครัวเรือน สถานที่ถ่ายทอดความรู้ คือ บ้านและทุ่งนา วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยการบอกปากเปล่า สาธิตให้ดู และให้ลองปฏิบัติจริง ซึ่งแม่จะสอนสานทำให้ดูก่อนแล้วก็ให้ลองสานต่อ ซึ่งใช้เวลาในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนา ได้ทุกช่วงเวลาทั้งเวลาเช้า เวลากลางวัน ซึ่งในช่วงเวลาเช้าและกลางวัน สถานที่ถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นที่นา ส่วนเวลาเย็นและเวลากลางคืนก็สอนทำตะกร้าหวายลายพิกุลที่บ้าน หลังจากที่ทำงานบ้านเสร็จเรียบร้อย ก็จะมานั่งล้อมวงกันสานไปด้วย ซึ่งได้สอดคล้องกับทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ที่กล่าวว่า การฝึกการปฏิบัติจริงยังคงเป็นสิ่งที่ดีและจำเป็นต้องทำเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะของอาชีพนั้นอย่างจริงจัง ผู้เรียนจะไม่สามารถเข้าถึงสภาพของการทำงานจริง ถ้ารูปแบบการฝึกเป็นการฝึกที่ไม่เหมือนหรือเป็นของที่จำลองสร้างขึ้นมาเพื่อให้เทียบเคียงกันได้ การฝึกต้องกระทำให้เหมือนจริงทุกประการกับสภาพของการทำงานที่เป็นอยู่ และสภาพการณ์ บรรยากาศการทำงานที่เป็นอยู่จริงในแหล่งจ้างงาน (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, 2538: 49) จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในอดีตเป็นการเรียนการสอนตามอัธยาศัยรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลในครอบครัวและเครือข่าย และวิธีการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในสถานศึกษา

กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลในครอบครัว และเครือข่ายดิเน้นการผลิตเพื่อประกอบอาชีพเป็นสำคัญ ต่างจากในอดีตที่ผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนโดยใช้เวลาที่ว่างเว้นจากการทำนาในการจักสาน หรือรับจ้างจักหวาย ชักเรียดหวาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและคุณค่าด้านอาชีพ สอดคล้องกับคำกล่าวของ อุทุมพร หมั่นทำการ ที่กล่าวไว้ว่า ด้านเศรษฐกิจ หัตถกรรมพื้นบ้านโดยทั่วไปสามารถสร้างสิ่งใช้สอยสนองความต้องการของตนเองได้ โดยจำหน่ายให้เกิดรายได้ และการประกอบอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน อีกทั้งเป็นงานอิสระ สามารถประกอบอาชีพได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นงานที่อาศัยความคิดความอ่านสร้างสรรค์และมีฝีมือการทำงานเป็นหลัก ต้องการเครื่องทุ่นมือและเครื่องทุ่นแรงน้อย ซึ่งได้สอดคล้องกับทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ว่าอาชีวศึกษาไม่ควรเป็นเพียงรายวิชาที่สอนในโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรจะเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม และถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ (เกษมสันต์ วัฒนานรงค์, 2538: 49)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลในสถานศึกษา เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการทำตะกร้าหวายลายพิกุล ผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ช่างฝีมือพื้นบ้าน หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ได้กล่าวว่าผู้ถ่ายทอดความรู้หรือผู้สอนต้องมีความสามารถในการสอนที่มีมาตรฐานระดับหนึ่งและมีประสบการณ์วิชาชีพ

สูงในการประยุกต์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน (ธีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542: 2) ส่วนผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ เยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ได้กล่าวว่าประสิทธิภาพของช่างฝีมือในแต่ละอาชีพจะสามารถจัดให้แก่กลุ่มที่ต้องการและได้ประโยชน์จากการฝึกเท่านั้น วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบเป็นทางการ ใช้วิธีการอธิบาย พร้อมทั้งปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และมีหนังสือประกอบ เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย การอธิบายวัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้งานในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพการทำตะกร้าหวายลายพิกุลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ คือ สถานศึกษาในชุมชน ซึ่งทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ได้กล่าวว่า การศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะแปรผันกับวิธีการสอนและความสัมพันธ์กับผู้เรียน และจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้แทนที่จะใช้มาตรฐานที่ตายตัวเกินไป (ธีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542: 3)

ส่วนแนวทางการถ่ายทอดความรู้ให้ตกตรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกระทุ่ม อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เกิดจากการเรียนรู้ ฝึกฝนจนทำให้เกิดความชำนาญเนื่องจากมีประสบการณ์ในการจักสานมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป นอกจากเป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนแล้ว อีกวิธีหนึ่งที่สามารถปฏิบัติได้ก็คือ การร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาในชุมชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เช่น เทศบาลตำบลหัวเวียง กศน.ตำบลบ้านกระทุ่ม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสโน ฯลฯ อีกทั้งการที่ทางเทศบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่โรงเรียนหัวเวียง (เขมสุทริวิทยาการ) ในด้านของงบประมาณทางด้านวิทยากร และวัสดุที่ใช้ในการทำตะกร้าหวายลายพิกุล ซึ่งได้สอดคล้องกับทฤษฎีอาชีวศึกษาของ Prosser (1949) ที่ได้กล่าวว่า ในขณะที่รัฐพยายามลดค่าใช้จ่ายต่อหัวในการฝึกอบรม แต่ต้องใช้งบประมาณขั้นต่ำจำนวนหนึ่งให้เพียงพอในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผลได้ (ธีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542: 3) และยังได้สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ว่า

การเรียนรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดจนตาย เนื้อหาสาระที่เรียนรู้จะเกิดขึ้นเสมอและต่อเนื่อง ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทการจัดการเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาตลอดเวลา และการจัดการศึกษาโดยการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดการศึกษาให้กับสมาชิกในชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาในท้องถิ่นได้กำหนดให้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล เข้าไปอยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษาในกลุ่มสาระการงานระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนวัดหัวเวียง (เขมสุทริวิทยาการ) ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหลักสูตรสามารถเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรแกนกลางได้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมได้ สอดคล้องกับทฤษฎีทางการอาชีพศึกษาของ Prosser (1949) ได้กล่าวว่า การบริหารจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อมีการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว มีมาตรฐานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม (ธีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542: 3) สำหรับการถ่ายทอดความรู้ในสถานศึกษานั้นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดแก่ผู้เรียน คือ ความตระหนักในอาชีพหัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล โดยต้องบอกถึงความสำคัญของอาชีพการทำตะกร้าหวายลายพิกุลของชุมชน จนเกิดเป็นความรักความหวงแหนในอาชีพท้องถิ่นและทำการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ต่อไป

บทสรุป

กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในอดีต และกระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นในปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในอดีต มีองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการถ่ายทอด ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ที่ถ่ายทอด คือ เพื่อใช้งานในครอบครัว

1.2 ผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ พ่อ แม่

1.3 ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ ลูก

1.4 เนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ คือ เกิดจากการลองผิดลองถูกในการ

จักสานของบรรพบุรุษ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมารุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ขั้นตอนทั้งหมดในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล

1.5 วิธีถ่ายทอดความรู้ เป็นแบบไม่เป็นทางการ คือ การถ่ายทอดแบบปากต่อปาก โดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ลองปฏิบัติตาม

1.6 สถานที่ถ่ายทอดความรู้ คือ บ้าน

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุลในปัจจุบัน มีองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการถ่ายทอด ดังนี้

ในครอบครัวและเครือญาติ

2.1 วัตถุประสงค์ที่ถ่ายทอด คือ เพื่อใช้ประกอบอาชีพ

2.2 ผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ พ่อ แม่ เครือญาติ

2.3 ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ สมาชิกในครอบครัว เครือญาติ

2.4 เนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ คือ ประกอบด้วยการเตรียมวัสดุ

อุปกรณ์ในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล การชักหวาย การจักหวาย การจักสาน การใส่หูตะกร้า และการทาน้ำมันวานิช

2.5 วิธีถ่ายทอดความรู้ แบบไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตโดยผู้ถ่ายทอดความรู้จะค่อยๆ ให้ผู้รับการถ่ายทอดความรู้เรียนรู้ไปเรื่อยๆ เริ่มจากใช้ให้คอยหยิบจับอุปกรณ์ส่งให้ขณะจักสาน เป็นต้น

2.6 สถานที่ถ่ายทอดความรู้ คือ บ้าน

ในสถานศึกษา

3.1 วัตถุประสงค์ที่ถ่ายทอด คือ เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการทำตะกร้าหวายลายพิกุล

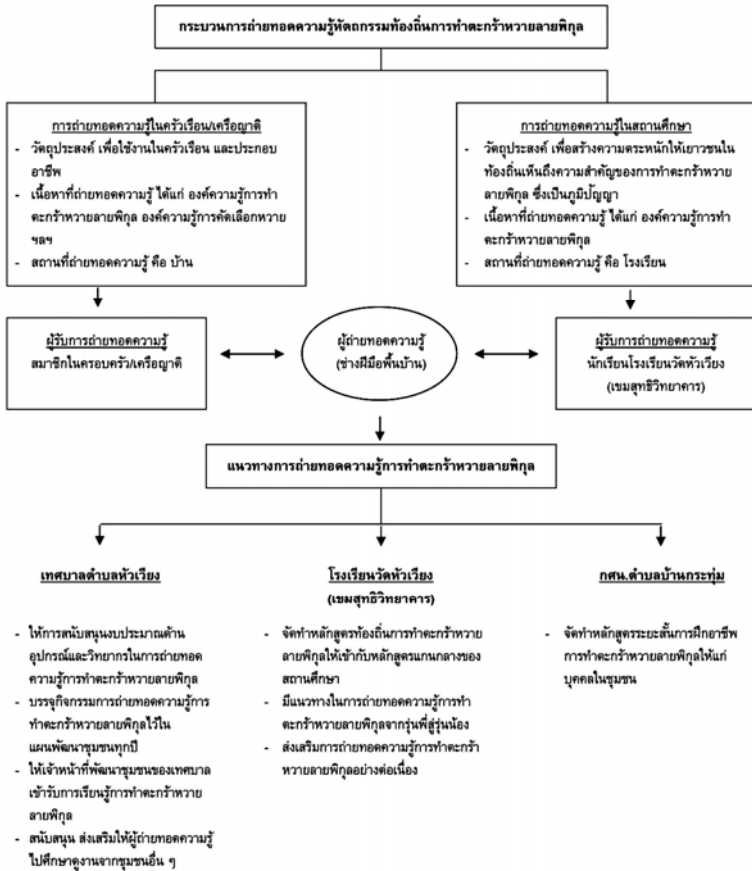
3.2 ผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ ช่างฝีมือพื้นบ้าน หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ เยาวชนในท้องถิ่น

3.4 เนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล การจักสาน

3.5 วิธีถ่ายทอดความรู้ เป็นแบบเป็นทางการ ใช้วิธีการอธิบาย พร้อมทั้งปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และมีหนังสือประกอบ เนื้อหาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย การอธิบายวัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้งานในการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุล พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพการทำตะกร้าหวายลายพิกุลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.6 สถานที่ถ่ายทอดความรู้ คือ สถานศึกษาในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

1. เทศบาลตำบลหัวเวียงควรส่งเสริมโครงการฝึกอบรมด้านการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุลไว้ในแผนงานของทางเทศบาลทุกปี เพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณและให้การยกย่องช่างฝีมือพื้นบ้านให้เป็นครูภูมิปัญญา มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้การทำตะกร้าหวายลายพิกุลให้แก่ชาวบ้านและคนในชุมชนที่

สนใจ รวมถึงมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กศน. และเทศบาลตำบลหัวเวียง ควรจัดให้มีสถานที่ในการถ่ายทอดความรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ให้แก่คนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่สนใจศึกษาหัตถกรรมท้องถิ่นการทำตะกร้าหวายลายพิกุล โดยมีการบันทึกขั้นตอนและกรรมวิธีการทำตะกร้าหวายลายพิกุลเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีเอกสาร ตำราศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลระหว่างหัตถกรรมท้องถิ่นการจักสานตะกร้าหวายลายพิกุลและหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทต่างๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือในจังหวัดอื่นๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกษมรัตน์ วัฒนาณรงค์. 2538. **อาชีพศึกษา ปรัชญา หลักการและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.
- ธีรวิมล บุญยโสภณ. 2542. **การบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.
- ประเวศ วะสี. 2548. **การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง**. กรุงเทพฯ: กระบวนวัฒนธรรม.
- วันดี สมรัตน์. 2544. **การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยลื้อ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ศึกษาศึกษา, กระทรวง. 2551. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2534. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับ
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

ภาษาอังกฤษ

Prosser, C. A. and Allen, C.R. 1949. **Vocational Education in a Democracy.**
New York: Century.